

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор ІІ НУ «ОМА»

Чимшир В.І.

2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософія»

Рівень вищої освіти : Перший (бакалаврський)

Галузь знань: 27 Транспорт

Спеціальність: 271 Морський та внутрішній водний транспорт(денна форма навчання)

Спеціалізація: 271.01 Навігація і управління морськими суднами

Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»

Кафедра Гуманітарних дисциплін

2022 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія»

розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Розробник: Житомирська Тетяна Михайлівна - к.п.н, доцент кафедри гуманітарних дисциплін.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін

Протокол №1 від «25» серпня 2022 р.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін ДІ НУ «ОМА»

Протокол від «25» вересня серпня 2022 р. №1

Завідувач кафедрою В.Я.Желясков

Секретар кафедри Л.П. Турлак

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми за спеціалізацією 271.01 «Навігація і управління морськими суднами» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

О.Б.Даниленко

1. Загальний опис навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Філософія» є усвідомлення курсантами важливих філософських проблем, головних філософських та культурологічних концепцій, дискусій, знайомство з основними ідеями, історичними етапами філософії і шляхами її розвитку.

Мова навчання: українська.

Статус дисципліни: обов'язкова.

Передумовою для вивчення дисципліни «Філософія» є вивчення таких обов'язкових елементів освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти як «Суспільство і держава» та «Історія та культура України».

Навчальна дисципліна забезпечує набуття перелічених нижче компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.

Компетентності: інтегральна, загальні (ЗК), загальні фахові (ЗФК), спеціальні (фахові) (СК).

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері судноводіння, обробки та розміщення вантажів; управління операціями судна та піклуванні про людей на судні, що передбачає застосування теорій і методів наук про устрій судна, навігацію, технологію перевезення вантажів, комерційну експлуатацію засобів транспорту, управління ресурсами.

Загальні компетентності

ЗК4 Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК5 Здатність приймати та реалізовувати обґрунтовані управлінські рішення в рамках прийняттого ризику.

ЗК6 Здатність працювати в команді, організовувати роботу колективу, у тому числі в складних і критичних умовах.

ЗК7 Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК8 Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК9 Цінування та повага мультикультурності.

ЗК13 Здатність до подальшого навчання.

ЗК14 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК15 Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК1 Здатність використовувати концептуальні знання та критично розуміти основні закони, теорії, принципи, методи і поняття навігації та управління морськими суднами для вирішення професійних завдань

СК15 Здатність розв'язувати складні непередбачувані завдання і проблеми у сфері судноводіння.

СК16 Здатність обґрунтовувати власну точку зору та висновки, використовуючи основні теорії та концепції у сфері судноводіння.

СК17 Здатність до аналізу та прогнозування процесів та стану навігаційного обладнання в умовах неповної або обмеженої інформації.

Програмні результати навчання
 ПРН31 Знання сутності і специфіки філософського знання, основних історичних етапів розвитку філософії, понятійного і категоріального апарату філософії, сучасного філософського розуміння природи, людини і суспільства.

Кількість кредитів ЄКТС: 4.

Форма підсумкового контролю: екзамен

2. Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Успішне завершення програми навчальної дисципліни «Філософія» передбачає здобуття курсантом (студентом) наступних результатів навчання за навчальною дисципліною:

- вміти порівнювати філософські теми з певними поглядами, трансформувати філософське знання на проблеми розбудови морської галузі, аналізувати соціально-політичні проблеми буття,
- оволодівати сучасними тенденціями розвитку філософської думки,
- порівнювати філософські теми з певними поглядами,
- трансформувати філософське знання на проблеми розбудови морської галузі,
- аналізувати соціально-політичні проблеми буття,
- ставити проблемні питання філософського рівня і акумулювати їх у доповідях,повідомленнях і виступах на семінарах

2. Програма, структура (тематичний план) навчальної дисципліни

3.

Назви розділів і тем	Навчальне навантаження (години)			Відповідність модельному курсу Міжнародній моделі організації
	Денна форма навчання , 2 курс -			
	Кількість аудиторних годин	Лекції	Практичні (семінари)	
Розділ 1 «Вступ до філософії та основні етапи її історичного розвитку»				
Тема 1. Філософія її людські виміри і смисл.		2	2	x
Тема 2. Історичний розвиток світової філософії.		2	2	
Тема.3. Філософія Стародавньої Індії.		2	2	
Тема. 4. Філософія Стародавнього Китаю.		2	2	
Тема.5. Філософія Стародавніх Греції і Риму		2	2	
Тема. 6. Філософія Середньовіччя.		2	2	
Тема 7. Філософія Відродження.		2	2	
Тема 8.Сучасна світова філософія.		2	2	
Разом		32	16	16
Розділ 2 „Онтологія та гносеологія філософії”.				
Тема. 1. Філософський зміст проблеми буття.		2	2	x
Тема 2. Виникнення і природа свідомості.		2	2	
Тема 3. Діалектика та її альтернативи.		2	2	
Тема 4.Сутність та структура пізнавального процесу. Практика як специфічно людський спосіб освоєння світу.		2	2	

Тема 5. Творчість як конструктивний принцип пізнання. Логіка та методологія наукового пізнання.		2	4	
Разом	22	10	12	
Розділ 3. Соціальна філософія.				
Тема 1. Філософський аналіз суспільства. Суспільство та особистість		1	3	х
Тема. 2. Соціальна філософія.		1	3	
Тема 3. Суспільство як система і життєдіяльності людини.		1	3	
Тема 4. Політична система суспільства.		1	3	
Разом	16	4	12	
Всього аудиторних годин	70	30	40	
Самостійна робота (години)	50			
з них на виконання індивідуального завдання	-			
Загальний обсяг годин навчальної дисципліни	120			

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Перелік інструментів, обладнання та програмного забезпечення, використання яких передбачає виконання практичних занять
1	Філософія, коло її проблем та значення у суспільстві Багатоманіття визначень поняття філософія. Проблеми і предмет філософії. Філософські категорії, вчення, школи, течії, напрямки. Методи філософствування та функції філософії. Світогляд і філософія. Світоглядні орієнтації людини.	-методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Філософія»; - філософські задачі; - комп'ютерні презентації;
2	Історія розвитку філософської думки в світі. Особливості зародження і формування давньогрецької філософії: а) витоки філософії в міфології Стародавньої Греції; б) пошуки першопричини світу філософами Мілетської школи (Фалес, Анаксимандр, Анаксімен); в) натурфілософія та діалектичні ідеї Геракліта. Проблема буття в піфагорійській школі та у філософії елеатів. Натурфілософські побудови Емпедокла, Анаксагора та атомістика Левкіппа-Демокріта. Антропологічний поворот в античній філософії (софісти і Сократ).	методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Філософія»; -вправи - філософські задачі; - комп'ютерні презентації;
3	Сучасна філософія.	. методичні вказівки до виконання

	Сучасна філософська думка. Філософська антропологія. Проблеми буття та пізнання у антропологічному вимірі. Сучасна філософська думка: основні течії та постаті. 5.Філософія як духовнопрактичний феномен	практичних занять з дисципліни «Філософія»; -вправи – філософські задачі; – комп'ютерні презентації; – тестові завдання
4	Філософська думка в Україні. Джерела української філософської культури. Становлення українського неоплатонізму ХІУ – ХУІ століть Філософська думка українського ренесансу. Специфіка реформації в Україні. Зародження професійної філософії в культурно – освітніх центрах України:	методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Філософія»; -вправи – філософські задачі; – комп'ютерні презентації; – тестові завдання
5	Проблема буття та його філософський сенс Основні етапи розвитку уявлень про буття в історії філософської думки:а) античність – космогонія, космологія та онтологія (Геракліт, Парменід, Платон, Аристотель, Епікур);б) середньовіччя – релігійно-філософське тлумачення буття;в) сцієнтифікація та субстанціоналізація проблеми буття у філософії Нового часу та німецькій класичній філософії;г) марксистська діалектико-матеріалістична концепція буття;д) проблема буття в російській релігійній філософії кінця ХІХ – початку ХХ ст.;е) онтологічний поворот у західній філософії ХХ ст. 2. Поняття матерії та її структура: а) проблема протилежності матерії та свідомості; б) відмінність філософського поняття матерії від природничонаукового; в) проблема самоорганізації та системності матеріального світу. 3. Проблема детермінізму як принципу філософського пояснення світу. 4. Простір і час як форми буття матерії. Субстанціональна і реляційна концепції простору і часу. 5. Рух як спосіб існування матерії:	методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Філософія»; -вправи – тестові завдання
6	Свідомість. Наукове пізнання Проблема походження , розвитку і сутності свідомості. Свідомість і мова. Структура та функції свідомості. Свідомість та самосвідомість, свідоме, підсвідоме, несвідоме. Свідомість як діалектичне співвідношення об'єктивної дійсності та суб'єктивної	методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Філософія»; -вправи – філософські задачі; – тестові завдання

	реальності, як духовний спосіб орієнтації людини в реальності буття. Суспільна свідомість. Форми суспільної свідомо	
7	Основи філософського аналізу суспільства. Багатозначність поняття «суспільство» (як відокремлена частина природи; як людина в структурі її відносин; як соціальна форма руху матерії; як людство в цілому). Суспільство як система, що саморозвивається: а) суспільне виробництво та його структура; б) суспільно-економічна формація та її структура. 3. Людина в плинні історії: проблема періодизації історичного процесу.	методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Філософія»; -вправи – філософські задачі; – комп'ютерні презентації; – тестові завдання
8	Соціальне прогнозування та глобальні проблеми сучасності Генеza науки. а) Проблема виникнення науки. б) Періодизація науки. Поняття класичної, неklasичної та постнеklasичної науки. Наука як соціокультурний феномен. а) Наука в системі техногенної цивілізації. б) Наука як соціальний інститут і явище культури. в) Світоглядно-етичні проблеми сучасної науки. Наука як пізнавальний феномен. а) Наукове знання, його специфіка і будова. б) Проблема істини в науковому пізнанні. в) Наукова раціональність. Історичні типи раціональності. г) Методологія наукового пізнання. Основні проблеми філософії науки	методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Філософія»; -вправи – філософські задачі; – тестові завдання

5. Завдання для самостійної роботи

Перелік видів самостійної роботи:

- – опрацювання лекційного матеріалу;
- – самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно методичним рекомендаціям для курсантів та студентів;
- – підготовка до практичних занять.

6. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачені

7. Індивідуальні завдання

Поточний контроль здійснюється оцінюванням якості засвоєння навчального матеріалу дисципліни за результатами опитування з питань лекційного матеріалу, виконання практичних робіт, що передбачені робочим навчальним планом згідно темам робочої навчальної програми (у відповідності до Положення про організацію освітнього процесу НУ «ОМА»).

Форма контролю: екзамен.

Методи контролю: усний, письмовий.

Тематика Рефератів

1. Діалектика істини та помилки.
2. Діалектика суб'єкта та об'єкта як проблема сучасної філософії.
3. Проблема критеріїв істини в сучасній філософії.
4. Наука та її значення в суспільстві.
5. Наукові пізнання: сутність, специфіка форм та методи.
6. Пізнання як специфічний людський засіб освоєння світу.
7. Проблема розуміння в сучасній філософії.
8. Практика як специфічний людський засіб освоєння світу.
9. Творчість, світогляд.
10. Охорона природи.
11. Екологія та охорона навколишнього середовища.
12. Довкілля та здоров'я людини.
13. Екологічна проблема: соціально-філософський аспект.
14. Життя, як цінність.
15. Людина – вища цінність.
16. Діалогічне та соціальне у природі людини.
17. Людина та ноосфера.
18. Сенс життя людини.
19. Суспільство. Пізнання. Практика.
20. Діалектика матеріального та духовного виробництва.
21. Соціальна структура українського суспільства та її особливості.
22. Політика як соціальне явище.
23. Духовне життя суспільства.
24. Діалектико-матеріалістичне розуміння історії.
25. Формація та цивілізація.
26. Нації та національні відносини.
27. Український менталітет та специфіка його формування.
28. Національна самосвідомість та світогляд.
29. Наукове передбачення й сучасна глобалістика.
30. Науково-технічна революція: сутність та основні напрямки сучасного етапу.

Методи демонстрації результатів навчання за навчальною дисципліною

№ п/п	Результати навчання	Методи демонстрації	Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, які використовуються для демонстрації здобутих результатів навчання за навчальною дисципліною
1	Знати основні системи філософських знань, базові передумови їх розвитку та вплив на соціальні процеси.	Усні відповіді на питання теоретичного матеріалу, тестування з певного розділу (теми), з певних окремих питань лекційного курсу.	Опрацювання та оцінювання засвоєного теоретичного матеріалу
2	Уміти обґрунтувати рекомендації щодо застосування досягнень філософії	Усні відповіді на питання теоретичного матеріалу, тестування з певного розділу (теми), з певних окремих питань лекційного курсу.	Виконання тестів, завдань студентами за темою з використанням матеріалу раніше вивчених тем.

3	Знати сучасний теоретико-методологічний інструментарій дослідження проблем функціонування та розвитку філософії.	Етична бесіда, співбесіда, дискусія, діалог, перемовини. Уміти аналізувати конфлікти, кризові ситуації і вирішувати їх.	Контроль виконання та оцінювання практичних занять
4	Незалежне від обставин і відповідальне компетентнісне застосування набутих знань, навичок та вмінь з філософії на практиці, безпосередньо, при виконанні посадових обов'язків, професійної діяльності і в соціально-побутовому спілкуванні.	Усні відповіді на питання теоретичного матеріалу, тестування з певного розділу (теми), з певних окремих питань лекційного курсу.	Виконання тестів, завдань студентами за темою з використанням матеріалу раніше вивчених тем
5	Здатність подальшого самостійного набуття компетенцій упродовж виконання професійних і соціально-побутових завдань з метою збагачення відповідальної професійної компетентності.	Усні відповіді на питання теоретичного матеріалу, тестування з певного розділу (теми), з певних окремих питань лекційного курсу.	Виконання тестів, завдань студентами за темою з використанням матеріалу раніше вивчених тем

8.Схема нарахування балів за навчальною дисципліною

Оцінка (за національною шкалою)	Оцінка за шкалою ВНЗ	Критерії
Відмінно	А	– демонструє відмінні знання теоретичного матеріалу; – без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності; – глибоко та всебічно розкриває зміст питань, які обговорюються, аргументовано та логічно викладає матеріал, володіє культурою мови; – показує вміння формулювати висновки та узагальнення за питаннями теми, здатність аналізувати навчальний матеріал з використанням теоретичних знань; – самостійно оцінює різноманітні ситуації що пов'язані із ризиком забруднення морського середовища, виявляючи особисту позицію щодо них.
Добре	В	– демонструє знання вище середнього рівня; – знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем; – розкриває згідно з програмою дисципліни зміст питань, які обговорюються, але допускає окремі неточності; – формулює висновки та узагальнення з окремих питань, логічно викладає свої знання; – самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї.
	С	– демонструє знання середнього рівня; – вільно розв'язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає аргументи на підтвердження вивченого теоретичного матеріалу; – розкриває згідно з програмою дисципліни зміст питань, які обговорюються, але не досить повно й аргументовано викладає матеріал; – формулює висновки з окремих питань; – вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, – здатний застосовувати його на практиці.

Задовільно	D	– демонструє задовільні знання; – не виявляє належної активності при обговоренні питань на практичних заняттях; – відповідає на окремі питання; – формулює висновки з окремих питань; – може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень.
	E	– демонструє знання на рівні мінімальних вимог; – відповідає на окремі питання, які обговорюються; – не виявляє належної активності при обговоренні питань; – неохайно виконує завдання на практичних заняттях; володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на репродуктивному рівні.
Незадовільно	FX	– не володіє навчальним матеріалом на рівні мінімальних вимог; – не здатний виконати завдання у повному обсязі; поверхнево розкриває зміст питань, які розглядаються, будуючи відповіді на звичайному повторенні навчального матеріалу без його осмислення; – допускає суттєві помилки під час усних та письмових відповідей; – неохайно виконує індивідуальні завдання; не виявляє активності на заняттях при обговоренні питань; – не виявляє старанності при виконанні завдань для самостійної роботи. Курсанти (студенти), які не з'явилися на контрольні заходи без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку (FX).

9.Рекомендована література

Основна

1. Аристотель. Метафизика. // Соч.: В 4-х т. – М., 2014 – Т. 1.
2. Алтухов В.Л. О становлении новой формы диалектики. // Философ. Науки. – 2017.
3. Арцишевский Р.А. Мироззрение: сущность, специфика, развитие. – Львов, 2016.
4. Ахиезер А.С. Об особенностях современного философствования. // Вопросы философии. – 2015 - № 12.
5. Барулин В.С. Диалектика сфер общественной жизни. – М.,2016.

6. Барулин В.С. Социальная жизнь общества. – М., 2014.
7. Библер В.С. Что есть философия? // Вопросы философии. –2014. - № 1.
8. Баллер Э.А. Социальный прогресс и культурное наследие.- М., 188.
9. Бердяев Н.А. Смысл истории. – М.,2015
10. Бех В.П. Філософія соціального мира. – З., 2014.
11. Бытие человека в культуре (опыт онтологического подхода). – К., 2013.
12. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа. // Соч.: В 14 т. – М., 2015. – Т.4.
13. Грушевский М.С. Очерк истории украинского народа. – К., 2016.
14. Дельгадо Х. Мозг и сознание. М., 2017.
15. Долник В. происхождение человека. // Наука и жизнь. – 2017- № 8.
16. Зеленев Л.А. Система философии. – Нижний Новгород, 2018
17. Ильенков Э.В. Философия и культура., М., 2017
18. План-конспект з курсу філософії. Чпстина преша. – Запоріжжя. ЗДУ,2016.
19. Кониский Г. Ф. Философские произведения: в 2-х т. – К.,2015.
20. Копнин П.В. Материалистическая диалектика: в 5-ти т. – М.,2014.
21. Кукушкина Е., Логунова Л. Мировоззрение, познание, практика. – М.,2015.
22. Камю А. Бунтующий человек. М.,2014.
23. Рассел Б. Почему я не христианин. М.,2015.
24. Рикер П., Человек как предмет философии. // Вопр. Философии. –2016 № 2.

Допоміжна

1. Леви-Стросс К. Структурная антропология. М.,2014.
2. Л. Украинка Произведения в 2-х т. – К.,2015
3. Любутин К.Н. Человек в философском измерении. – Свердловск, 2014.
4. Мамардашвили м. Как я понимаю философию. – М.,2013 29. Мацько острожская славяно-греко-латинская академия. К.,2014.
5. Мир философии: Книга для чтения: В 2-х ч. Ч. 1. Исходные философские проблемы, понятия и принципы.. – М., 2015
6. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. – М., 2016.
7. Ничик в.М., Литвинов В.Д., Стратий Я.М. Гуманистические и реформационные идеи на Украине. – К., 2012.
8. Общая психология. – М.,2014.
9. Світогляд і духовна культура. К.,2015.
10. Сковорода Григорий. Полное собрание сочинений: в 2-х т. – К.,2012.
11. Философия возрождения на Украине. – К.,2016
12. Філософський словник. 2-е вид. За ред. В.І. Шинкарука. – К., 2015
13. Філософія. Підручник для вузів. // За ред. Г.А. Заїченка. – К., 2014.
14. Франко и.Я. Собр. Соч.: в 2-х т. – К.,2013.
15. Хижняк З.И. Киево-Могилянская академия. – К.,2012.
16. Чижевский Д. Очерки по истории философии на Украине. – К.,2013.
17. Шевченко Т.Г. Произведения в 5-ти. – К., .
18. Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственности. М., 2014.
19. Юркевич П.Д. Философские произведения. Г., 2015.

10. Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 1 <http://www.gileya.org/>
2. <http://chitalka.net.ua/zmist/filosofija.html>
3. <http://antology.rchgi.spb.ru/index.html>
4. <https://iep.utm.edu/>

11. Зміни та доповнення до робочої програми навчальної дисципліни